

Als neue Fundorte des *Quercus Ilex* werden einige Buschformationen dieser immergrünen Eiche oberhalb Gradišče bei Wippach auf dem Kožnik – Vranji školj-Felsen, auf der Razprana Stena und dem Barbin-skolj oberhalb der St. Nikolaus-Kirche beschrieben.

LITERATURA :

- A. Paulin: Schedae ad floram exsiccatam carniolicam. Ljubljana, 1901–07. Herbarium R. Justini. Ljubljana.
 E. Pospichal, Flora des österreichischen Küstenlandes. Leipzig-Wien, 1897–98.
 Marchesetti Dr. K.: Flora di Trieste. Trieste, 1896–97.

Franjo Baš:

PRLEKIJA.

Danes se v naši literaturi veliko govori o uveljavljanju novih imen ter v zvezi s tem o korekturi starih¹⁾. To je popolnoma razumljivo, če vpoštevamo, da so nam tuja uprava in tuja srednja šola s tujimi kartami in zanemarjanje proučavanja domače zemlje²⁾ spakedrila naša živa ter uvedla mrtva imena.

Samovoljnost lokalnih „jezikoslovcev“ izpreminja imena vedno znova. Radi pošne zamenjave z Radečami so se morale žive³⁾ in edino pravilne Rače spremeniti v Račje. Črna se je preobrazila v Černo, Grosuplje v Velike Uplje, Rajhenburg (postaja) v Savski Brestovac in obratno i. t. d.

Pod vplivom topografske metode v naši šolski geografiji so se na novo preobračala in na novo ustvarjala samo topografska imena⁴⁾. Od Fr. Orožna dalje smo dobili vrsto novih regionalnih imen, izmed katerih je kot eno zadnjih najbolj znano Zasavje, poleg Apaške kotline, Celjskega, Trboveljskega, Dolenjskega gričevja ali hribovja i. t. d.

V dobi „Novic“ so ustvarjali pod visoko egido zlasti St. Vraza in D. Trstenjaka nova imena idealno čuteči rodoljubi. Dandanes pa uvajajo poleg mestnih in podeželskih jezikoslovcev, katerim je to v osebno zadovoljstvo, nova imena tudi geografi, radi česar je potrebno napram temu zavzeti stališče.

¹⁾ Ramovš Fr.: Grosuplje (Ljub. zvon XXXIX. 1919. p. 176. e. s.); Kogovšek I.: O imenoslovju v Bohinju (Plan. Vestnik XXIII. 1923 p. 176., XXIV. 1924 p. 190. e. s.) in Se nekaj imenoslovja (Plan. Vestnik XXV. 1925 p. 39, 95 e. s.); Brinar J.: Papirnata zemljepisna imena (Plan. Vestnik XXIV. 1924 p. 190. l. s.); Rus J.: v referatu o A. Melikovi „Jugoslavija“ (Ljub. Zvon XXXIX. 1924. p. 380, 497). Neglede na številna starejša poročila so v tem oziru najvažnejša poročila o Tumovih proučavanjih Julijskih Alp.

²⁾ V Mariboru n. pr. so redki Slovenci, ki bi vedeli za Orešje, Žabnik, Sočo, ležeče v mestnem območju, ali za Melje tik mesta. Še bolj redki so oni, ki bi vedeli za Vražjo peč in Vinarje ali taki, ki bi jim bilo znano, da kmetsko ljudstvo naziva Slov. Kalvarijo izključno z imenom Pekrska gora.

³⁾ Dolar A. Heterogenija krajevnih imen (ČZN XXIII. 1928. p. 273).

⁴⁾ Prim.: Ilešič F.: Maribor, Ljutomer (ČZN XVII. 1922. p. 76. e. s.) in Solčava, Brežice (ČZN XVIII. 1923. p. 1. e. s.). Zanimiv primer takega ustvarjanja — samo v obratni smeri — je Orožen, ki je naš Košenjak za svoj stenski zemljevid Kranjske izpremenil iz Hühnerkogel v Kurji vrh.

Teoretično je vprašanje, kdaj lahko v geografiji sploh uvedemo novo pokrajinsko ime, praktično pa, kdaj in kje je uveljavljenje novih pokrajinskih imen tudi umestno.

Nova imena lahko uvajamo samo takrat, če so zares v ljudski govorici, bodisi kot ime pokrajine, ki predstavlja samostojno geografsko enoto, ali kot zaznamovanje njenih prebivalcev. Domačini sami teh imen ne sprejemajo vedno, ker jih smatrajo za žaljiva in poniževalna. Še pred petdesetimi leti so smatrali ljudje izraz Prlek za psovko in izzivanje, kakor je to, samo v daleko blažji meri, še danes pri Pohorcih in Kobancih. Pokrajini ali njenim prebivalcem dajejo imena sosedge in sicer ali po določenih značilnostih narečja, n. pr. Prlek, ali po konservativni noši, n. pr. Kobanci po kobanici⁵⁾, Beli Kranjci i. t. d., ali pa geografsko po določenih kulturah, n. pr. Lukova dežela med Moškanjci, Ptujem in Sv. Markom, po vodi, n. pr. Dravsko polje, Vipava ali Zila, po morfologiji ozemlja, n. pr. Pohorje, Poljanci, Dolenjci, Ravenci, Goričani. Zelo pogosto je geografsko zaznamovanje po izhodišču, odkoder se pride v ozemlje, oziroma po prvem večjem kraju v njem, n. pr. Kamniške odnosno Savinjske planine, ki jih Savinjčan označuje tudi kot Solčavske planine⁶⁾. Savinjčan okoli Vranjskega ali Braslovč imenuje vso Gornjo Savinjsko dolino po Gornjem Gradu, glavnem kraju pokrajine severno od prelaza Lipe, Gornjegrajsko. Slovenjegoričan okoli Sv. Lenarta označuje Pohorje in Kobansko kot Mariborske planine.

Izmed podobnih regionalnih imen je najbolj znan izraz Prlek, nekoliko manj pokrajinsko ime Prlekija. Prleki so dobili svoj naziv po svojem narečju, v katerem pomeni ‚prle‘ toliko kot ‚prej‘. Ta značilka velja za ljudi, bivajoče na ozemlju od Gornje Radgone preko Gornje Ščavnice, vzhodno od Velke, Sv. Trojice ter doline Pesnice; tu se prle upotrebijočemu prostoru pridruži še goriški svet okoli Sv. Urbana. Pesniška dolina prehaja v Dravsko polje, ki spada z Lukovo deželo po govorici k Prlekiji. Dravski meandri tvorijo prleškemu narečju mejo na jugu, a vijugasti tok Mure na NE med Radgono in Strigovo. Med Strigovo in Središčem, ki ima v narečju že lastne značilnosti, prehaja prleško narečje v medžumursko.

Prebivalce v označenem ozemlju imenujejo tedaj sosedge Prleke in ti se naziva tudi zavedajo. Iz tega pa še ne sledi, da lahko pokrajino zaznamujemo kot Prlekijo. Tako bi jo lahko nazvali v politični geografiji, kjer obstoje upravno-teritorialne meje in zato tudi politična zazamenovanja. V geografiji pa lahko storimo to šele takrat, če predstavlja ozemlje, kjer se narečje govori, tudi v resnici enotno samostojno fizijografsko kot antropogeografsko edinico.

Ime Velika Prlekija⁷⁾ je izraz čustva in se dejansko ne vpotrebljava.

⁵⁾ Osebno sporočilo univ. prof. J. Kelemine v Ljubljani,

⁶⁾ Prim.: Kocbek F.: Savinjske Alpe. Celje 1926 p. 16 z opombo št. 13.

⁷⁾ Slavič M.: Prekmurje. Ljubljana 1921 p. 10.

Geografsko je Prlekija vzhodni del Slovenskih goric, kjer se goriški grebeni iz smeri *W-E* med Velko in Drvanjo ter severno od srednje Ščavnice preokrenejo v smer *NW-SE* in se v njej nadaljujejo. Obenem se izpremeni tudi smer stranskih grebenov iz *N-S* v razne pravce. Zahodne Slovenske gorice obliva na jugu od Maribora do Ptuja Drava, na severu pa Mura od Ernovža do Vratje vasi. Vzhodne Slovenske gorice imajo na severu pred seboj Mursko polje, na jugu Dravsko polje. Kakor se Drava pri Ormožu približa goricam, tako stori Mura pri Gornji Radgoni. V Medžumurju pa se je tok Mure in Drave gibal in se še giblje na vznožju gričkov, dokler ti ne izginejo pod sedimenti Mure in Drave.

Zahodne Slovenske gorice sestavlja pretežno mediteranski morski sediment foraminiferski lapor, vzhodne pa so vzhodno od lajtovcu na črti Trate—Sladki vrh—Hlapje—Sv. Lenart—Vurberg izraz sarmatskega morja. Poleg te, že pri D. Sturu povdarjene geološke dvoiličnosti Slovenskih goric, je za zahodni del značilno nastopanje vedno starejših slojev v smeri od *N* proti *S*, za vzhodni del pa nastopanje vedno mlajših slojev v isti smeri, tako, da se vedno mlajši sarmatski sloji znižujejo pod pontske in mladomiocenske tvorbe⁸⁾. Prehodnost se izraža ob Velki.

Iz geološke raznolikosti sledi tudi morfološka raznolikost. V povsem foraminiferskem lapornatem ozemlju so gorice morfološko najlepše izražene in razčlenjene v ozke grebene lepih, pravih, tipičnih goric s položnimi sedli. Vzhodno od lajtovcu in Velke, kjer je geološka pestrost grušču, peska, peščenca, konglomerata, lapora oziroma opoke vsestranska in kjer se menjavajo hitri in lahni prehodi, tam imamo tudi morfološko pestrost ostrejših grebenov in planotastih hrbtov, strmih in položnih pobočij, polic, širokih in ozkih dolov, močvirij in prodov.

Mursko in Dravsko polje tvorijo povečini poznodiluvijalni sedimenti. Vendar je lega polja pred vzhodnimi Slovenskimi goricami bistveno različna od lege polj pred zahodnimi Slovenskimi goricami. Pri zahodnih Slovenskih goricah leže diluvijalni sedimenti onstran Drave in Mure ter vsled tega ne tvorijo enote s Slovenskimi goricami. Nasprotno pa je na vzhodu. Značilnost zahodnih Slovenskih goric je enofnost goric, ki so po Dravi in Muri odrezane od polja, ležečega pred njimi; pri vzhodnih pa je Mursko in Dravsko polje v organski prehodni vezi z goricami, ki se polagoma znižujejo pod polja.

Morfološka značilnost Prlekije je na temelju tega na eni strani (*N*) kotlina Ščavnice s pritoki in z Murskim poljem, na drugi strani (*S*) pa ozemlje dolnje Pesnice in Dravsko polje do Ormoža, a odtod proti vzhodu ravna Podravina, ki odgovarja Murskemu polju zahodno od Gornje Radgone. Vzhodne Slovenske gorice predstavljajo s svojimi položnimi hrbti in lahkimi meridionalnimi prehodi samo vez med središči pokrajine med Mur-

⁸⁾ Sölich J.: Die Windischen Bühel, Mitt. d. Geogr. Ges. im Wien 1919. p. 247.

skim in Dravskim poljem, poleg tega pa orografsko os ozemlja med Ptujem, Gornjo Radgono, Ljutomerom in Središčem.

Podnebne razlike se izražajo v padavinah⁹⁾. Pokrajine vzhodno od Pesnice imajo manj, zahodno od Pesnice več padavin kot 1000 mm. Na zahodu vlada v flori še jasen baltski izraz, ki na vzhodu pojenjuje, ko izginjajo iglavci in se z listavci vedno jasneje kaže panonsko raslinstvo¹⁰⁾

Fizijografsko moramo torej smatrati teritorij vzhodnih Slovenskih goric kot samostojno enoto.

Antropogeografsko predstavljajo vzhodne Slovenske gorice z zavojem vinskih goric, ki se vlečejo od Sv. Bolfenka na Kogu preko Jeruzalema, Lahonškega in Moravskega vrha, Oblačka, Sv. Antona in Krabonoškega vrha, preko srednje Ščavnice do idilično romantičnih goric južno od Gornje Radgone, vzhodno, teritorijalno samostojno jedro slovenjegoriškega vinarstva. Na razvodju med Muro in Ščavnico ter Pesnico je gozd, v nizkih legah ob Pesnici in Ščavnici pa travniki. Prav tako prevladajo v goricah ob Velki in Drvanji gozdovi, tako da prleško vinarsko ozemlje nima zveze z zahodom niti preko Pesniške doline, niti preko Drvanje in Velke, temveč prehaja po vinogradniških otokih preko Sv. Ane na Krempergu in Marije Snežne v vinogradniško ozemlje zahodnih Slovenskih goric. Zahodno slovenjegoriško vinogradniško ozemlje ima svoje središče okoli Št. Ilja v Sl. g., Jarenine in Sv. Jakoba v Sl. g. ter prehaja preko Pesnice — v Prlekiji preko Ščavnice — v pokrajino okoli Maribora. Tako je Prlekija tudi samostojna gospodarska enota z vinarstvom v svojem središču v orografski osi pokrajine in s poljedelstvom na Murskem in Dravskem polju; proti zahodu jo omejujejo Pesnica, Drvanja, oziroma Velka.

Od zahodnih Slovenskih goric loči Prlekijo tudi raznolikost kmetije. Na zahodnih goricah tvori kmetijo pri kmetu sestav treh, pri želarju dveh poslopij, pri viničarju eno samo. Na vzhodu pa je kmetija sklenjena v ključu, torej v sestavu, kjer se drži skedenj hiše, obrnjen na njo v pravem kotu, in skednja hlev, ki stoji pravokotno na skedenj vzporedno s hišo.

Izmed domačih obrti je v vzhodnih Slovenskih goricah še danes dobro razvita lončarska obrt; v zvezi z njo pa je tudi diferencijacija lončenih posod tako glede imen kot glede uporabe razvita do viška. Vse to na zahodu odpade. Spričo zelo obilne produkcije pšenice imajo ravno v Prlekiji silno razvite močnate jedi, raznovrstne gibance in krapce, ki tvorijo zlasti ob sezonskih delih bistveno ljudsko prehrano. V vseh Slovenskih goricah, a z najjasnejšim povdarkom zopet v Prlekiji, je človek razvil samosvojo nošo z značilnimi bregušami; to so platinene hlače do podkolen z razcefranim spodnjim delom hlačnic, sicer splošen element nižinske srednjepodnavske noše, ki se je do svetovne vojne ohranila v Prlekiji.

⁹⁾ Tangl A.: Das Pettauerfeld und seine Umrahmung XLI. Jhb. gimn. v Ptuju 1910 p. 16.

¹⁰⁾ Prim.: Krašan F.: Mitl. d. Natw. Ver. f. Stmk. XXXVII. Graz 1900. p. 281. e. s.

Dočim so ti momenti v Prlekiji najostreje izraženi in razviti, imamo tudi vrsto takih, ki kažejo specijelno prleške značilnosti. Samo prleška značilnost je poletna noša, ko nosijo moški samo spodnje hlače, srajco pa izza hlač. Ta noša, ki je v porabi na zahod tja do Sv. Trojice, je tako važen karakteristikon, da je za označevanje pri sosedih prav tako odločilen kot narečje. Druga tipično prleška značilnost, kakršne nima nobena druga naša pokrajina, so grbi¹¹⁾. Ti so doma samo v območju prleškega narečja ter se vporabljajo na pustinih, ženitovanjskih in drugih gostovanjih kot znak pripadnosti k določeni vasi: vsaka vas ima svoj narodni, ne uradni grb. Mejniki, do kamor segajo grbi na zahod, so Ščavnica, Osek pri Sv. Trojici, Gočova in Stonjci.

Prlekija je pokrajina, kjer je razširjeno prleško narečje. Je pa to tudi morfološka, geološka, klimatološka, rastlinska, kulturna, seliščna in etnografska enota, ki jo lahko smatramo kot geografsko enoto, ker se vsi navedeni pokrajinski atributi izražajo na približno enako omejenem prostoru. Spričo tega lahko damo pokrajini ime Prlekija, ker je z geografskega vidika teoretično upravičeno. Ker do danes še nimamo nobenega živega imena za vzhodne Slovenske gorice z Murskim in Dravskim poljem, je naše imenovanje tudi praktično umestno. Tako naj bo Prlekija ime za pokrajino med Središčem, Dravo, Ptujsko okolico z Lukovo deželjo, Pesniško dolino, Sv. Trojico v Sl. g., dolino Velke, gornje Ščavnice, Gornjo Radgono, Muro, Ljutomerom in Trnavo.

Mursko polje okoli Apač predstavlja iz etnografskih razlogov zemljo, ki tvori glede naših premis izjemo; iz fizijogeografskih razlogov pa pripada Prlekiji.

Imenu Prlek in Prlekija bi lahko takoj dodal še Kóbance in Kóbansko.

Živa imena lahko uvajamo samo tam, kjer so umestna, to se pravi, kjer imenovanje pokrajine še nima svojega izraza. Uvajanje živih imen je opravičeno samo tedaj, ako pomeni resnično geografsko enoto, ki tvori po nastanku, razvoju in pokrajinskem izrazu harmonično edinico; drugače je opravičeno samo za listi namen, za katerega se rabi prvotno, n. pr. za narečje, nošo i. t. d.

Mrtva imena, kot Zasavje, Apaška kotlina, (deloma tudi Slovenska Krajina) i. t. d. niso geografsko utemeljena, ampak le obrtno iztesana imena, ki se morejo ohraniti samo z birokratskim uvajanjem in s čuvanjem po upravnih naredbah.

¹¹⁾ Pajek Jos.: Črtice iz duševnega žitja štajerskih Slovencev. Ljubljana 1884. p. 46. e. s. Na istem mestu potegne Pajek zahodno mejo Prlekov-Dolancev, na str. 44—45 vzhodno mejo Slovenskih goric v ožjem smislu. Oboje predstavlja Pajkovo oziroma Raičevo omejitev Prlekije, katerega imena pa ne rabi, da bi se prizadetim krajanom ne zameril.